

Határozatok Tára

A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (ötödik tanács)

2017. június 8.*

[A 2017. június 12-i végzéssel kijavított szöveg]

[A 2017. szeptember 14-i végzéssel kijavított szöveg]

„Előzetes döntéshozatal – Polgári ügyekben folytatott igazságügyi együttműködés – Joghatóság, valamint a határozatok elismerése és végrehajtása a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban – Gyermekek jogellenes külföldre vitele – 1980. október 25-i Hágai Egyezmény – 2201/2003/EK rendelet – 11. cikk – Visszavétel iránti kérelem – A »szokásos tartózkodási hely« jelentése csecsemők esetén – A szülők szándékának megfelelően a szülők tartózkodási helye szerinti tagállamtól eltérő tagállamban született gyermek – A gyermeknek a születése szerinti tagállamban az élete első hónapjaiban való folyamatos tartózkodása – Az anya azon döntése, hogy nem tér vissza azon tagállamba, ahol a pár szokásos tartózkodási helye volt”

A C-111/17. PPU. sz. ügyben,

az EUMSZ 267. cikk alapján benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgyában, amelyet a Monomeles Protodikeio Athinon (athéni egyesbíróság, Görögország) a Bírósághoz 2017. március 7-én érkezett, 2017. február 28-i határozatával terjesztett elő az

OL

és

PQ

között folyamatban lévő eljárásban,

A BÍRÓSÁG (ötödik tanács),

tagjai: J. L. da Cruz Vilaça (előadó) tanácselnök, M. Berger, A. Borg Barthet, E. Levits és F. Biltgen bírák,

főtanácsnok: N. Wahl,

hivatalvezető: L. Hewlett főtanácsos

tekintettel a kérdést előterjesztő bíróság 2017. február 28-i, a Bírósághoz 2017. március 7-én érkezett kérelmére, miszerint az előzetes döntéshozatal iránti kérelmet a Bíróság eljárási szabályzata 107. cikkének megfelelően sürgősségi eljárásban bírálják el,

* Az eljárás nyelve: görög.

tekintettel a Bíróság ötödik tanácsának e kérelemnek helyt adó 2017. március 16-i határozatára,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2017. május 4-i tárgyalásra,

figyelembe véve a következők által előterjesztett észrevételeket:

- OL képviseletében C. Athanasopoulos és A. Alexopoulou dikigoroi,
- PQ képviseletében S. Sfakianaki dikigoros,
- a görög kormány képviseletében T. Papadopoulou, G. Papadaki és A. Magrippi, meghatalmazotti minőségben,
- [a 2017. szeptember 14-i végzéssel kijavítva] az Egyesült Királyság kormánya képviseletében S. Brandon, meghatalmazotti minőségben, segítője: E. Devereaux QC,
- az Európai Bizottság képviseletében M. Konstantinidis, M. Wilderspin és A. Katsimerou, meghatalmazotti minőségben,

a főtanácsnok indítványának a 2017. május 16-i tárgyaláson történt meghallgatását követően,

meghozta a következő

Ítéletet

- 1 Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, illetve az 1347/2000/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló, 2003. november 27-i, 2201/2003/EK tanácsi rendelet (HL 2003. L 338., 1.o.; magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 6. kötet, 243. o., helyesbítés: HL 2013. L 82., 63. o.) 11. cikke (1) bekezdésének értelmezésére vonatkozik.
- 2 E kérelmet az OL és PQ között a Görögországban – amely tagállamban a gyermekük született és az édesanyjával tartózkodik – lévő gyermekük Olaszországba – ahol a gyermek születése előtt a pár szokásos tartózkodási helye volt – való visszavitele iránt OL által benyújtott kérelem tárgyában folyamatban lévő jogvita keretében terjesztették elő.

Jogi háttér

A nemzetközi jog

- 3 A gyermekek jogellenes külföldre vitelének polgári jogi vonatkozásairól szóló, Hágában 1980. október 25-én kötött egyezmény (kihirdette: az 1986. évi 14. tvr.; a továbbiakban: 1980. évi Hágai Egyezmény) célja többek között, amint az a preambulumból kitűnik, hogy nemzetközileg védjék a gyermekeket jogellenes elvitelük vagy visszatartásuk káros következményeitől, és hogy megteremtsék a gyermekeknek a szokásos tartózkodási helyük szerinti államba történő azonnali visszavitelük biztosítására szolgáló eljárást. Ezen Egyezményt az Olasz Köztársaság és a Görög Köztársaság is ratifikálta.
- 4 Az 1980. évi Hágai Egyezmény 1. cikke az alábbiakat írja elő:
„Az Egyezmény célja

- a) biztosítani a bármelyik Szerződő Államba jogellenesen elvitt vagy ott elrejtett [helyesen: ott visszatartott] gyermekek azonnali visszajuttatását;
- b) valamint azt, hogy a gyermekek feletti felügyelet, illetve a láthatás gyakorlására szolgáló – az egyik Szerződő Állam jogrendszeréből folyó – jogot a többi Szerződő Államban ténylegesen tiszteletben tartásák.”

5 Ezen Egyezmény 3. cikke értelmében:

„A gyermek elvitele vagy elrejtése [helyesen: visszatartása] jogellenes, ha az:

- a) sérti az azon Szerződő Állam jogrendszere szerint egy személynek, egy intézménynek vagy bármilyen más szervnek – akár együttesen, akár külön-külön – juttatott felügyeleti jogot, amelyben a gyermeknek az elvitelét vagy elrejtését [helyesen: visszatartását] közvetlenül megelőzően a szokásos tartózkodási helye volt; és
- b) ezeket a jogokat [helyesen: ezt a jogot] az elvitel vagy elrejtés [helyesen: visszatartás] időpontjában – együttesen vagy kizárólagosan – ténylegesen gyakorolták, vagy azok [helyesen: annak] gyakorlásában éppen az elvitel vagy visszatartás akadályozta meg az arra jogosultakat.

Az a) pontban említett felügyeleti jogosultság keletkezhet különösen jogszabály, bírói vagy államigazgatási határozat, vagy az azon Állam joga szerint joghatással bíró egyezség [helyesen: hatályban lévő megállapodás] alapján.”

- 6 Az említett Egyezmény 5. cikkének a) pontja szerint az Egyezmény alkalmazásában a „felügyeleti jog” magában foglalja a gyermek személye felőli gondoskodás jogát, így különösen a jogosultságot a gyermek lakóhelyének meghatározására.
- 7 Ugyanezen Egyezmény 8. cikke a következőképpen rendelkezik:

„Az a személy, intézmény vagy más szerv, amely azt állítja, hogy a gyermeket a gyermek feletti felügyeleti jog megsértésével vitték vagy rejtették el [helyesen: tartották vissza], a gyermek visszavitelének biztosításában való közreműködés iránt akár a gyermek szokásos tartózkodási helye szerinti, akár bármely más Szerződő Állam Központi Hatóságához fordulhat.

[...]”

- 8 Az 1980. évi Hágai Egyezmény 11. cikkének első bekezdése értelmében a szerződő államok igazságügyi vagy államigazgatási szervei késedelem nélkül járnak el a gyermekek visszavitelével kapcsolatos eljárásokban.

Az uniós jog

- 9 A 2201/2003 rendelet (12) és (17) preambulumbekkezdése kimondja:

„(12) Ezen rendeletben megállapított szülői felelősségre vonatkozó ügyekben a joghatóság jogalapját a gyermek alapvető érdekeinek figyelembevételével [helyesen: A szülői felelősségre vonatkozó ügyekben a joghatóság vonatkozásában e rendeletben megállapított szabályokat a gyermek mindenekfelett álló érdekének figyelembevételével] alakítják ki, különösen a fizikai közelség alapján. Ez azt jelenti, hogy a joghatóságot mindenekelőtt a gyermek szokásos tartózkodási helye szerinti tagállam szerint kell megállapítani, kivéve azokat a bizonyos eseteket, amikor

megváltozik a gyermek tartózkodási helye [helyesen: kivéve a gyermek tartózkodási helye megváltozásának bizonyos eseteit], vagy ha a szülői felelősséget gyakorlók között megállapodás jön létre.

[...]

(17) A gyermek jogellenes elvitele vagy visszatartása esetében a gyermek visszavitelét haladéktalanul el kell érni, és ebből a célból az [1980. évi] Hágai Egyezményt kell továbbra is alkalmazni, az e rendelet rendelkezéseivel, különösen a 11. cikkel kiegészített formában. [...]"

10 E rendelet 2. cikke az alábbi fogalom meghatározásokat tartalmazza:

„[...]

7. »szülői felelősség«: egy gyermek személyével, illetve vagyonával kapcsolatos valamennyi jog és kötelesség, amelyet valamely természetes vagy jogi személy határozat, jogszabály hatálya, illetve jogilag kötelező megállapodás útján [helyesen: illetve hatályos megállapodás alapján] gyakorol. A szülői felelősség magában foglalja a felügyeleti jogot és a láthatási [helyesen: kapcsolattartási] jogot is;

8. »szülői felelősség gyakorlója«: olyan személy, aki szülői felelősséget gyakorol egy gyermek felett;

9. »felügyeleti jog«: a gyermek gondozásával kapcsolatos jogok és kötelességek, és különösen a gyermek tartózkodási helye meghatározásának joga;

[...]

11. »jogellenes elvitel vagy visszatartás«: egy gyermek elvitele vagy visszatartása,

a) amennyiben azt sérti a határozat vagy jogszabály hatálya alapján, illetve azon tagállam joga szerint jogilag kötelező megállapodás útján [helyesen: amennyiben az sérti az azon tagállam joga szerint hozott bírósági határozat vagy jogszabály hatálya alapján, illetve hatályos megállapodás útján] szerzett felügyeleti jogokat, ahol a gyermek közvetlenül az elvitel vagy visszatartás előtt szokásos tartózkodási hellyel rendelkezett;

és

b) feltéve, hogy az elvitel vagy visszatartás időpontjában a felügyeleti jogokat közösen vagy önállóan ténylegesen gyakorolták, vagy gyakorolták volna, ha az elvitelre vagy visszatartásra nem kerül sor. A felügyeletet közösen gyakoroltnak kell tekinteni, ha határozat vagy jogszabály hatálya értelmében a szülői felelősség egyik gyakorlója nem határozhat a gyermek tartózkodási helyéről a szülői felelősség másik gyakorlójának hozzájárulása nélkül."

11 Az említett rendeletnek az „Általános joghatóság” címet viselő 8. cikke értelmében:

„(1) Egy tagállam bíróságai joghatósággal rendelkeznek olyan gyermek feletti szülői felelősségre vonatkozó ügyekben, aki a bíróság megkeresésekor [helyesen: aki a bíróság eljárásának kezdeményezésekor] az adott tagállamban szokásos tartózkodási hellyel rendelkezik.

(2) Az (1) bekezdést a 9., 10. és 12. cikk rendelkezéseire figyelemmel kell alkalmazni."

- 12 A 2201/2003 rendelet „Joghatóság a gyermek jogellenes elvitele esetében” című 10. cikke az alábbiak szerint rendelkezik:

„A gyermek jogellenes elvitele vagy visszatartása esetében azon tagállam bíróságai, amelyben az elvitelt [helyesen: a jogellenes elvitelt] vagy visszatartást közvetlenül megelőzően a gyermek szokásos tartózkodási hellyel rendelkezett, mindaddig megtartják joghatóságukat, amíg a gyermek másik tagállamban szokásos tartózkodási helyet nem szerez, és:

- a) minden felügyeleti joggal rendelkező személy, intézmény vagy más szerv el nem fogadja az elvitelt, illetve visszatartást;

vagy

- b) a gyermek legalább egy éve tartózkodik az említett másik tagállamban azt követően, hogy a felügyeleti joggal rendelkező személy, intézmény vagy más szerv tudomást szerzett, illetve tudomást szerezhetett a gyermek tartózkodási helyéről, és a gyermek beilleszkedett új környezetében, továbbá a következő feltételek közül legalább egy teljesül:

- i. egy éven belül azt követően, hogy a felügyeleti jog gyakorlója tudomást szerzett vagy tudomást kellett szereznie a gyermek tartózkodási helyéről, nem nyújtottak be a visszavitel iránti kérelmet annak a tagállamnak az illetékes hatóságaihoz, ahová a gyermeket elvitték, illetve amelyben visszatartották;
- ii. a felügyeleti jogok gyakorlója által benyújtott visszaviteli kérelmet visszavonták és nem nyújtottak be új kérelmet az i. bekezdésben [helyesen: pontban] meghatározott határidőn belül;
- iii. a 11. cikk (7) bekezdése alapján lezárták azt az ügyet, amelyet azon tagállam bírósága előtt folytattak, ahol a gyermek közvetlenül a jogellenes elvitel, illetve visszatartás előtt szokásos tartózkodási hellyel rendelkezett;
- iv. a gyermek visszaviteléről nem rendelkező, felügyeletről szóló határozatot hoztak annak a tagállamnak a bíróságai, ahol a gyermek közvetlenül a jogellenes elvitel, illetve visszatartás előtt szokásos tartózkodási hellyel rendelkezett.”

- 13 A 2201/2003 rendeletnek „A gyermek visszavitele” című 11. cikke a következőképpen rendelkezik:

„(1) A (2)–(8) bekezdést kell alkalmazni, amennyiben a felügyeleti jogokat gyakorló személy, intézmény vagy más szerv egy tagállam illetékes hatóságaihoz folyamodik azért, hogy azok [az 1980. évi] Hágai Egyezmény alapján hozzon határozatot annak érdekében, hogy kérelmezze annak a gyermeknek a visszavitelét [helyesen: hatóságainál kérelmezi, hogy azok [az 1980. évi] Hágai Egyezmény alapján hozzanak határozatot azon gyermek visszavitelének az elérése érdekében], akit közvetlenül a jogellenes elvitel, illetve visszatartás előtti szokásos tartózkodási helye szerinti tagállamtól eltérő tagállamba jogellenesen elvittek, illetve ott visszatartottak.

[...]

(3) Annak a bíróságnak, amelyhez az (1) bekezdésben említettek szerint a gyermek visszavitele iránti kérelmet nyújtanak be, a lehető leggyorsabban kell eljárnia a kérelemmel kapcsolatban, igénybe véve a nemzeti jogában rendelkezésre álló leggyorsabb eljárásokat.

Az első albekezdés sérelme nélkül, a bíróság – amennyiben rendkívüli körülmények nem gátolják meg – a kérelem benyújtását követően legkésőbb hat héten belül határozatot hoz.

[...]”

A görög jog

- 14 Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatban foglalt információkból kiderül, hogy Görögországban a 1980. évi Hágai Egyezmény értelmében vett, visszavitel iránti kérelmet azon hely Monomeles Protodikeio-jához (egyesbíróóság) kell benyújtani, ahol az érintett gyermek az elvitele következtében tartózkodik vagy ezen elvitel elkövetőjének a lakóhelye található. Az ilyen kérelmet vagy az igazságügyminiszter – aki e tagállamban a visszavitel iránti kérelmekért felelős központi hatóság –, vagy közvetlenül az a személy, intézmény vagy szervezet, aki vagy amely a gyermek felügyeleti jogára hivatkozik. E kérelmet ideiglenes intézkedés iránti eljárásban kezelik, az eljáró bíróság által hozott határozat a gyermek visszavitelére vonatkozó jogvitát pedig véglegesen eldönti.

Az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés

- 15 Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból, valamint a Bíróság elé terjesztett írásbeli és szóbeli észrevételekből kitűnik, hogy az olasz állampolgár OL és a görög állampolgár PQ 2013. december 1-jén Olaszországban kötöttek házasságot, amely tagállamban – Sassoferrato községben – ezt követően együtt letelepedtek.
- 16 Amikor PQ nyolc hónapos terhes volt, a házastársak megállapodtak, hogy PQ Athénban (Görögország) fogja világra hozni gyermeküket, ahol segítséget fog kapni az apai családja részéről, és hogy ezt követően az gyermekkel vissza fog térni Olaszországba, a házastársak közös lakóhelyére.
- 17 A házastársak így Athénba utaztak, ahol 2016. február 3-án PQ leánygyermeknek adott életet, aki azóta is ott tartózkodik anyjával. Ezt követően OL visszautazott Olaszországba. Ez utóbbi állítása szerint beleegyezett abba, hogy a gyermek Görögországban maradjon 2016. májusig, amikorra várta a házastársa és a csecsemő visszatérését. Mindazonáltal ugyanezen év júniusában PQ egyoldalúan úgy döntött, hogy Görögországban marad a gyermekkel.
- 18 PQ szerint a házastársak nem döntöttek a gyermekkel Olaszországba való visszatérésének pontos időpontjáról. PQ azt állítja többek között, hogy 2016 májusában, majd ugyanezen év júniusában OL meglátogatta Görögországban. Egyébiránt megállapodtak, hogy e tagállamban töltik együtt a nyári szabadságot.
- 19 2016. július 20-án OL a Tribunale ordinario di Anconánál (anconai bíróság, Olaszország) házasság felbontása iránti kérelmet terjesztett elő. Ennek keretében többek között kérte, hogy neki ítéljék a gyermek feletti kizárólagos felügyeleti jogot, állapítsák meg az anya kapcsolattartási jogát, rendeljék el a gyermek Olaszországba való visszavitelét, és hogy a gyermek ellátása érdekében ítéljenek meg számára tartásdíjat. 2016. november 7-i határozatával e bíróság megállapította, hogy a gyermek feletti szülői felelősségre vonatkozó kérelemről nem lehet határozni, mivel ő születése óta Olaszországtól eltérő tagállamban lakik. OL fellebbezést nyújtott be e határozattal szemben, amelyet 2017. január 20-án helyben hagyott a Corte d'appello di Ancona (anconai fellebbviteli bíróság). Egyébiránt 2017. január 23-i határozatával a Tribunale ordinario di Ancona (anconai rendes bíróság) megtagadta a tartásdíj iránti kérelem elbírálását, szintén amiatt hogy a gyermek szokásos tartózkodási helye nem Olaszországban található. Végül 2017. február 23-án e bíróság kimondta OL és PQ házasságának felbontását anélkül, hogy határozott volna a gyerek feletti szülői felelősségről.
- 20 Az olasz bíróságok előtti eljárással egy időben, 2016. október 20-án OL a Monomeles Protodikeio Athinonhoz (athéni egyesbíróóság, Görögország) a gyermek visszavitelére iránti kérelmet nyújtott be.

- 21 E tekintetben e bíróság úgy véli, hogy bár a gyermeket kétségtelenül nem „vitték el” egyik tagállamból a másikba a 2201/2003 rendelet 11. cikkének (1) bekezdése és az 1980. évi Hágai Egyezmény 3. cikke értelmében véve, az anya jogellenesen tartotta őt Görögországban, anélkül hogy az apa beleegyezett volna abba, hogy e gyermek szokásos tartózkodási helye e tagállamban legyen, miközben a szülők együtt gyakorolják a szülői felelősséget e gyermek felett.
- 22 Az említett bíróság álláspontja szerint az olyan helyzetek, amelyekben a gyermek a szülei szokásos tartózkodási helyével kapcsolatban nem lévő helyen születik meg – például olyan előre nem látható körülmények vagy *vis maior* folytán, mint a szülei külföldi utazása –, és azt követően az egyik szülő jogellenesen elviszi vagy visszatartja, a szülői jogok nyilvánvaló megsértésének és a gyermek azon helytől való tényleges eltávolításának minősül, ahol rendes körülmények között a szokásos tartózkodási helye lenne. Az ilyen helyzeteknek ezen okokból az 1980. évi Hágai Egyezmény és a 2201/2003 rendelet szerinti visszatérési eljárás hatálya alá kell tartozniuk.
- 23 A gyerek adott helyen való fizikai jelenléte nem lehet tehát előfeltétele a 2201/2003 rendelet 11. cikke értelmében vett „szokásos tartózkodási helye” megállapításának. Ami ugyanis különösen az újszülötteket és a csecsemőket illeti, a szokásos tartózkodási hely meghatározását rendszerint lehetővé tevő tényezők relevanciájukat veszítik e kisgyermekek őket gondozó személyektől való függősége miatt. Maga a Bíróság egyébiránt megállapította, hogy a gyermek fizikai jelenlétével kapcsolatos feltétel a legkevésbé fontos a csecsemők tekintetében, mivel a 2010. december 22-i Mercredi ítéletben (C-497/10 PPU, EU:C:2010:829) kimondta, hogy az ilyen csecsemő adott helyen való néhány napos tartózkodása, egyéb tényezőkkel együtt, elegendő a szokásos tartózkodási hely megállapításához.
- 24 A kérdést előterjesztő bíróság szerint valamely újszülött vagy csecsemő szokásos tartózkodási helyének meghatározása érdekében, inkább a szülők közös szándékát mint elsőrendű fontosságú tényezőt kell figyelembe venni, amely megmutatkozhat a szülők által a gyermek fogadása érdekében tett olyan előkészületekben, mint a gyermeknek a szülők szokásos tartózkodási helyén való anyakönyvezése, a feltétlenül szükséges ruházat vagy neki szánt bútorok megvásárlása, a szobája előkészítése, vagy akár nagyobb ház bérlése.
- 25 E körülmények között a Monomeles Protodikeio Athinon (athéni egyesbíróság) felfüggesztette az eljárást, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdést terjesztette a Bíróság elé:

„Hogyan kell értelmezni a (2201/2003 rendelet) 11. cikkének (1) bekezdése értelmében vett „szokásos tartózkodási hely” fogalmát az olyan csecsemő esetében, aki előre nem látható körülmények vagy *vis maior* folytán attól a helytől eltérő helyen született, amelyet a szülői felelősséget feletten együttesen gyakoroló szülők szokásos tartózkodási helyként határoztak meg számára, és akit azóta az egyik szülő jogellenesen visszatartott abban az országban, ahol született, illetve akit harmadik országba vittek el? Pontosabban a fizikai jelenlét valamennyi esetben szükséges és nyilvánvaló előfeltétele-e valamely személy, különösen egy újszülött szokásos tartózkodási helye megállapításának?”

A sürgősségi előzetes döntéshozatali eljárásról

- 26 A kérdést előterjesztő bíróság a Bíróság eljárási szabályzatának 107. cikke alapján kérte a jelen előzetes döntéshozatal iránti kérelem sürgősségi eljárásban történő elbírálását.
- 27 E kérelem alátámasztása érdekében az említett bíróság azzal érvelt, hogy az alapeljárás egy alig egyéves gyermeket érint, akit több mint kilenc hónapja van távol az apjától, anélkül hogy ez utóbbinak lehetősége lenne vele kapcsolatot tartani, és ez a helyzet súlyos károkat okozhat a jövőbeli kapcsolatukban.

- 28 E tekintetben meg kell állapítani először is azt, hogy a jelen előzetes döntéshozatal iránti kérelem a 2201/2003 rendelet értelmezésére vonatkozik, amelyet különösen az EK 61. cikk c) pontja, jelenleg EUMSZ 67. cikk, alapján fogadtak el, amely cikk az EUM-Szerződés harmadik részének a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térségre vonatkozó V. címe alatt található. Így sürgősségi előzetes döntéshozatali eljárás tárgya lehet.
- 29 Másodszor az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból kitűnik, hogy az érintett gyermeket a fejlődése szempontjából érzékeny korban választották el édesapjától, és hogy a jelenlegi helyzet elhúzódása komoly kárt okozhat e gyermek és az apaja jövőbeli kapcsolatában.
- 30 E körülmények között az előadó bíró javaslatára, a főtanácsnok meghallgatását követően a Bíróság ötödik tanácsa 2017. március 16-án úgy határozott, hogy helyt ad a kérdést előterjesztő bíróság azon kérelmének, hogy a jelen előzetes döntéshozatal iránti kérelmet sürgősségi eljárásban bírálják el.

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésről

- 31 Előjáróban meg kell állapítani, hogy az alapügy körülményei részben eltérnek az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésben foglalt körülményektől.
- 32 Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból ugyanis kitűnik, hogy OL és PQ gyermeke nem „előre nem látható körülmények vagy *vis maior* folytán”, hanem a szülei közös szándékának megfelelően született Görögországban, annak érdekében, hogy PQ az apai családja segítségével részesülhessen a szülés előtt és a gyermek életének első hónapjaiban. Az is nyilvánvaló, hogy a gyermeket ezt követően nem „[vitték el] harmadik országba”. Ezenkívül, jölehet a kérdést előterjesztő bíróság a kérdésében egyaránt említ „újszülöttet” és „csecsemőt”, meg kell állapítani, hogy alapügy csecsemőt érint, mivel közvetlenül az állítólagos visszatartás előtt, vagyis 2016 júniusában e gyermek már öt hónapos volt.
- 33 Márpedig az állandó ítélkezési gyakorlatnak megfelelően a Bíróságnak nem feladata, hogy általános vagy hipotetikus természetű kérdésben nyilvánítson véleményt (1992. július 16-i Meilicke ítélet, C-83/91, EU:C:1992:332, 25. pont; 2017. január 11-i Boudjellal végzés, C-508/16, nem tették közzé, EU:C:2017:6, 32. pont).
- 34 Az EUMSZ 267. cikk által bevezetett, a Bíróság és a nemzeti bíróságok közötti együttműködés keretében azonban a Bíróságnak a nemzeti bíróság részére hasznos választ kell adnia, amely megkönnyíti az előtte folyamatban lévő jogvita eldöntését. Ennek érdekében adott esetben a Bíróságnak át kell fogalmaznia a feltett kérdéseket (lásd többek között: 2016. október 13-i M. és S. ítélet, C-303/15, EU:C:2016:771, 16. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 35 Az előterjesztett kérdést tehát úgy érteni, hogy a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra keresi a választ, hogyan kell értelmezni a 2201/2003 rendelet 11. cikkének (1) bekezdése értelmében vett „szokásos tartózkodási hely” fogalmát annak meghatározása szempontjából, hogy ha az „jogellenes visszatartáshoz” kapcsolódik olyan helyzetben, mint amely az alapeljárás tárgya, és amelyben a szülők közös szándékának megfelelően a gyermek több hónapig megszakítás nélkül azon tagállamtól eltérő tagállamban született és tartózkodott az anyjával, amelyben a szülők a gyermek születése előtt szokásos tartózkodási hellyel rendelkeztek. Ennek keretében a kérdést előterjesztő bíróság arra vár választ, hogy ilyen helyzetben a szülők azon eredeti szándéka, hogy az anya a gyermekkel együtt visszatér az utóbbi tagállamba, döntő tényező-e annak megállapításakor, hogy e gyermeknek ott található az rendelet értelmében vett „szokásos tartózkodási helye”, függetlenül attól, hogy fizikailag sosem tartózkodott az említett tagállamban.
- 36 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a „jogellenes elvitel vagy visszatartás” 2201/2003 rendelet 2. cikkének 11. pontjában szereplő és az 1980. évi Hágai Egyezmény 3. cikkében foglalthoz igen hasonló meghatározása a gyermek olyan elviteléhez vagy visszatartásához kapcsolódik, amely sérti az

azon tagállam joga szerint hozott bírósági határozat vagy jogszabály hatálya alapján, illetve hatályos megállapodás útján szerzett felügyeleti jogot, „ahol a gyermek közvetlenül az elvitelt vagy a visszatartást megelőzően szokásos tartózkodási hellyel rendelkezett”.

- 37 Egyébiránt a 2201/2003 rendelet 11. cikkének (1) bekezdése azt írja elő, hogy e cikk rendelkezéseit kell alkalmazni, amennyiben a felügyeleti jogok gyakorlója valamely tagállam illetékes hatóságainál kérelmezi, hogy azok az 1980. évi Hágai Egyezmény alapján hozzanak határozatot azon gyermek visszavitelének elérése érdekében, akit „közvetlenül a jogellenes elvitel, illetve visszatartás előtti szokásos tartózkodási helye szerinti tagállamtól eltérő tagállamba” jogellenesen elvittek, illetve ott visszatartottak.
- 38 E rendelkezésekből kiderül, hogy a „szokásos tartózkodási hely” fogalma a visszavitel iránti kérelem megalapozottságára vonatkozó értékelés központi elemét képezi. Az ilyen kérelem ugyanis csak akkor lehet eredményes, ha a gyermeknek közvetlenül az állítólagos elvitele vagy visszatartása előtt a szokásos tartózkodási helye abban a tagállamban volt, ahová a visszatérését kérelmezik.
- 39 Ami azt a kérdést illeti, hogy mit kell a gyermek „szokásos tartózkodási helye” kifejezés alatt érteni, emlékeztetni kell arra, hogy a 2201/2003 rendelet az 1980. évi Hágai Egyezményhez hasonlóan nem határozza meg e fogalmat. E rendelet e fogalmat tartalmazó cikkei a jelentése és terjedelme meghatározásának érdekében nem tartalmazzak kifejezett utalást a tagállamok jogára sem.
- 40 Ahogy azt a Bíróság több alkalommal megállapította, az uniós jog önálló fogalmáról van szó, amelyet az azt említő rendelkezés összefüggéseire és a 2201/2003 rendelet céljára, és különösen a (12) preambulumbekzdésben foglaltakra tekintettel kell megállapítani, amely szerint a rendeletben megállapított joghatósági szabályokat a gyermek mindenekfelett álló érdekének figyelembevételével, és különösen a fizikai közelség alapján alakították ki (lásd: 2009. április 2-i A ítélet, C-523/07, EU:C:2009:225, 34. és 35. pont; 2010. december 22-i Mercredi ítélet, C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, 44–46. pont).
- 41 Egyébiránt a Bíróság ítélkezési gyakorlata értelmében a „szokásos tartózkodási hely” fogalmának egységes értelmet kell kapnia a 2201/2003 rendeletben. Így e fogalomnak az e rendelet – a bíróságok szülői felelősséggel kapcsolatos ügyekben való joghatóságára vonatkozó – 8. és 10. cikkével kapcsolatban adott értelmezése átültethető az említett rendelet 11. cikkének (1) bekezdésére (lásd ebben az értelemben: 2014. október 9-i C ítélet, C-376/14 PPU, EU:C:2014:2268, 54. pont).
- 42 Ugyanezen ítélkezési gyakorlata szerint a gyermek „szokásos tartózkodási helye” annak a helynek felel meg, ahol a gyermeknek a szociális és családi környezetbe való, bizonyos fokú beilleszkedése megvalósul. Ezt a helyet a nemzeti bíróságnak az adott ügy konkrét tényállásának valamennyi körülménye alapján kell megállapítania (2009. április 2-i A ítélet, C-523/07, EU:C:2009:225, 42. és 44. pont; 2010. december 22-i Mercredi ítélet, C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, 47. pont).
- 43 E célból a gyermek valamelyik tagállamban való fizikai jelenlétén kívül más olyan tényezőkre is figyelemmel kell lenni, amelyek arra engednek következtetni, hogy ez a jelenlét semmiképpen sem ideiglenes vagy alkalmi jellegű, és hogy a gyermek tartózkodása együtt jár a szociális és családi környezetbe való, ilyen beilleszkedéssel (2009. április 2-i A ítélet, C-523/07, EU:C:2009:225, 38. pont).
- 44 E tényezők között szerepel a gyermek valamely tagállam területén való tartózkodásának időtartama, rendszeressége, körülményeit és indokai, valamint az állampolgársága (lásd ebben az értelemben: 2009. április 2-i A ítélet, C-523/07, EU:C:2009:225, 39. pont). Ezenkívül a releváns tényezők függenek az érintett gyermek korától (2010. december 22-i Mercredi ítélet, C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, 53. pont).

- 45 A Bíróság rámutatott, hogy amikor a szóban forgó gyermek csecsemő, környezetét döntően a családi környezet jelenti, amelyet az a személy vagy azok a személyek határoznak meg, akikkel a gyermek együtt él, akik őt ténylegesen nevelik és gondozzák, és a gyermek szükségszerűen e személy vagy személyek szociális és családi környezetében osztozik. Következésképpen, amennyiben – az alapügyhöz hasonlóan – a csecsemőt az anyja ténylegesen magánál tartja az apa szokásos tartózkodási helye szerinti tagállamtól eltérő tagállamban, figyelembe kell venni többek között egyrészt az anya első tagállam területén való tartózkodásának időtartamát, rendszerességét, körülményeit és indokait, másrészt az anya földrajzi és családi gyökereit, valamint az anya és a gyermek által ugyanebben a tagállamban fenntartott családi és szociális kapcsolatokat (2010. december 22-i Mercredi ítélet, C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, 54–56. pont).
- 46 Ami a szülők arra vonatkozó szándékát illeti, hogy a gyermekkel együtt egy másik tagállamban telepedjenek le, a Bíróság elismerte, hogy az figyelembe vehető, ha megnyilvánul bizonyos külső körülményekben, úgymint a szándékolt tagállamban történő lakásszerzés vagy lakásbérlés (lásd ebben az értelemben: 2009. április 2-i A ítélet, C-523/07, EU:C:2009:225, 40. pont).
- 47 [A 2017. június 12-i végzéssel kijavítva] Így a Bíróság ítélkezési gyakorlata értelmében a szülők szándéka önmagában főszabály szerint nem döntő jelentőségű a gyermek 2201/2003 rendelet értelmében vett szokásos tartózkodási helyének meghatározásakor, azonban „valószínűsítő körülmény” képez kiegészítve egyéb egybevágó tényezők csoportját.
- 48 A gyermek szokásos tartózkodási helyének meghatározása szempontjából e megfontolás fontossága kétségtelenül az adott ügy körülményeitől függ (lásd ebben az értelemben: 2010. december 22-i Mercredi ítélet, C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, 50. és 51. pont).
- 49 Ennek fényében emlékeztetni kell arra, hogy az alapügyben, ahogy azt a jelen ítélet 32. pontja kiemeli, a gyermek a szülei közös szándékának megfelelően meghatározott tagállamban született meg, és közvetlenül az állítólagos visszatartás előtt megszakítás nélkül öt hónapon keresztül az anyjával tartózkodott annak apai családja körében, soha el nem hagyva az említett tagállam területét.
- 50 Ilyen körülmények között a szülők azon eredetileg kifejezett szándékának döntő súlyú figyelembevételre, hogy az anya a gyermekkel együtt visszatér a gyermek születését megelőző szokásos tartózkodási helyük szerinti másik tagállamba – ténylegesen azon általános és elvont szabály megfogalmazásával, hogy a csecsemő szokásos tartózkodási helye szükségszerűen megegyezik a szülőkével –, meghaladná a 2201/2003 rendelet értelmében vett „szokásos tartózkodási hely” fogalmának határait, valamint ellentétes lenne a visszatérési eljárás rendszerével, hatékony érvényesülésével és céljával. Végül a gyermek mindenek felett álló érdeke nem követel meg olyan értelmezést, mint amelyet a kérdést előterjesztő bíróság javasol.
- 51 E tekintetben először is emlékeztetni kell arra, hogy a 2201/2003 rendelet értelmében vett „szokásos tartózkodási hely” fogalma alapvetően ténykérdést tükröz. Nehezen lenne tehát összeegyeztethető e fogalommal azon megállapítás, miszerint a szülők azon eredeti szándéka, hogy a gyermek egy adott helyen lakjon, felülírja azt a körülményt, hogy a gyermek születése óta megszakítás nélkül másik államban él.
- 52 Másodszor a 1980. évi Hágai Egyezmény és a 2201/2003 rendelet 11. cikke (1) bekezdésének rendszerére tekintettel, azon érv, miszerint a szülők közösen gyakorolják a felügyeleti jogot, és az anya ebből következően egyedül nem dönthet a gyermek tartózkodási helyéről, nem meghatározó a gyermek e rendelet értelmében vett „szokásos tartózkodási helye” megállapításának szempontjából.
- 53 A „jogellenes elvitel vagy visszatartás” említett rendelet 2. cikkének 11. pontjában és az 1980. évi Hágai Egyezmény 3. cikkében szereplő, a jelen ítélet 36. pontjában felidézett meghatározása értelmében ugyanis az elvitele vagy visszatartása jogszerűségét vagy jogellenességét a gyermek elvitele vagy visszatartása előtti szokásos tartózkodási helye szerinti tagállam joga által biztosított szülői felügyeleti

jog függvényében kell értékelni. Így a visszavitel iránti kérelem értékelése keretében a gyermek szokásos tartózkodási helyének meghatározása megelőzi az esetlegesen megsértett, szülői felügyeleti jogok azonosítását.

- 54 Következésképpen a szülői felügyeleti jogának gyakorlása keretében az apa abba való beleegyezése vagy beleegyezésének hiánya, hogy a gyermek valahol letelepedjen, nem lehet meghatározó e gyermek 2201/2003 rendelet értelmében vett „szokásos tartózkodási helye” megállapítása szempontjából, ami végeredményben egybevág azzal az elgondolással, hogy e fogalom alapvetően ténykérdés.
- 55 Ezen értelmezést ezenkívül megerősíti e rendelet 10. cikke, amely éppen az olyan helyzetekre vonatkozik, amelyekben a gyermek a jogellenes elvitelét vagy visszatartását követően új szokásos tartózkodási helyet létesít.
- 56 Harmadszor olyan ügyben, mint amely az alapeljárás tárgyát képezi, a szokásos tartózkodási hely meghatározása szempontjából a szülők eredeti szándéka döntő tényezőnek tekintése ellentétes lenne a visszatérési eljárás hatékony érvényesülésével és a jobbiztonsággal.
- 57 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a visszatérési eljárás természeténél fogva gyors eljárás, mivel az 1980. évi Hágai Egyezmény preambulumból és a 2201/2003 rendelet (17) preambulumbekzdéséből következően célja a gyermek haladéktalan visszavitele. Az uniós jogalkotó egyébiránt a 2201/2003 rendelet 11. cikkének (3) bekezdésében konkretizálta e követelményt, előírva, hogy a visszavitel iránti kérelmeket elbíró bíróság – amennyiben rendkívüli körülmények nem gátolják meg – a kérelem benyújtását követően legkésőbb hat héten belül határozatot hoz.
- 58 A visszavitel iránti kérelemnek tehát gyorsan és könnyen ellenőrizhető, valamint lehetőleg egyértelmű tényezőkön kell alapulnia. Márpedig olyan ügyben, mint amely az alapeljárás tárgyát képezi, nehéznek, sőt akár lehetetlennek bizonyulhat minden észszerű kétséget kizáróan megállapítani többek között egyrészt azt, hogy a szülők eredetileg mely időpontra tervezték, hogy az anya visszatér a szokásos tartózkodási helyük szerinti tagállamba, másrészt hogy az anya azon döntése, hogy a gyermek születése szerinti tagállamban marad, az oka vagy épp ellenkezőleg a következménye annak, hogy az apa a házasság felbontása iránti kérelmet nyújtott be az első állam bíróságánál.
- 59 Összességében ilyen összefüggésében a gyermek 2201/2003 rendelet értelmében vett „szokásos tartózkodási helye” fogalmának olyan értelmezése, hogy a annak döntő tényezője a szülők eredeti, arra vonatkozó szándéka, hogy „mi lett volna” ezen tartózkodási hely, a nemzeti bíróságok arra való kötelezéséhez vezetne, hogy nagy számú bizonyítékokat és tanúvallomásokat fogadjanak el az említett szándék biztos meghatározásához – ami nehezen összeegyeztethető a visszatérési eljárás gyorsaságával –, vagy valamennyi releváns elem hiányában hozzanak döntést, ami jobbizonytalanság forrása lenne.
- 60 Negyedszer olyan ügyben, mint amely az alapeljárás tárgyát képezi, a „szokásos tartózkodási hely” fogalmának olyan értelmezése, mint amelyet a kérdést előterjesztő bíróság javasol, ellentétes lenne a visszatérési eljárás céljával.
- 61 Az 1980. évi Hágai Egyezményhez fűzött magyarázó jelentésből ugyanis az derül ki, hogy ezen Egyezmény és kiterjesztés útján a 2201/2003 rendelet 11. cikkének egyik célja *statu quo ante*, vagyis azon helyzet visszaállítása, amely a gyermek jogellenes elvitelére vagy visszatartására előtt fennállt. A visszatérési eljárás célja tehát visszahelyezni a gyermeket azon környezetbe, amely számára a legismertebb, és ezzel visszaállítani az élet- és fejlődési körülményei folytonosságát.
- 62 Márpedig olyan helyzetben, mint amely az alapeljárás tárgya, e célnak megfelelően valamelyik szülő állítólagosan jogellenes magatartása önmagában nem igazolja, hogy helyt adjanak a visszavitel iránti kérelemnek, és hogy a gyermeket elvigyék a születése és állandó jellegű tartózkodása szerinti tagállamból egy számára ismeretlen tagállamba.

- 63 Az 1980. évi Hágai Egyezmény és a 2201/2003 rendelet szerinti visszatérési eljárás célja kétségtelenül az is, hogy az egyik szülő ne tudja megerősíteni a gyermek feletti felügyelettel kapcsolatos helyzetét azzal, hogy nyilvánvalóan jogellenesen kivonja magát a többek között e rendeletben foglalt szabályok alapján a gyermekkel kapcsolatos szülői felelősségről való határozathozatalra főszabály szerint kijelölt bíróság joghatósága alól (lásd ebben az értelemben: 2009. december 23-i Detiček ítélet, C-403/09 PPU, EU:C:2009:810, 49. pont; 2014. október 9-i C-ítélet, C-376/14 PPU, EU:C:2014:2268, 67. pont).
- 64 E tekintetben hangsúlyozni kell azonban, hogy az alapeljárás tekintetében olyan körülmény nem merült fel, amely alapján vélelmezhető lenne az anya azon szándéka, hogy megkerülje az e rendeletben a szülői felelősséggel kapcsolatos joghatósági szabályokat.
- 65 Egyébiránt pontosítani kell, hogy a gyermek visszavételéről vagy visszatartásáról szóló határozat nem vonatkozik a gyermek felügyeletét érintő kérdésre. Ebben az értelemben a visszatérési eljárásban való részesülés alapeljárásbeli lehetetlensége nem érinti az apa azon lehetőségét, hogy a gyerekekkel kapcsolatos jogait a szülői felelősség érdemét érintő, a 2201/2003 rendelet rendelkezései értelmében arra joghatósággal rendelkező bíróság elé benyújtott eljárás útján érvényesítse, amely során elvégezhető a körülmények összességének átfogó vizsgálata, beleértve a szülők magatartását is (lásd analógia útján: 2010. október 5-i McB. ítélet, C-400/10 PPU, EU:C:2010:582, 58. pont).
- 66 Végezetül és mivel – ahogy arra a jelen ítélet 40. pontja rámutat – a „szokásos tartózkodási hely” 2201/2003 rendelet értelmében vett fogalmát a gyermek mindenekfelett álló érdekének megfelelően kell értelmezni, hangsúlyozni kell, hogy ezen elsődleges megfontolás a jelen ügyben nem vezet olyan értelmezéshez, mint amelyet a kérdést előterjesztő bíróság javasol. Különösen a gyermeknek az Európai Unió Alapjogi Chartája 24. cikke (3) bekezdésében foglalt, ahhoz való joga, hogy mindkét szülőjével személyes és közvetlen kapcsolatot tartson fenn, nem vonja maga után a gyermek azon tagállamba való utazását, ahol a születése előtt a szülők tartózkodási helye volt. Ezen alapvető jog védelme ugyanis a felügyeleti jog érdemét érintő olyan eljárás keretében valósulhat meg, mint amilyenre az előző pont utalt, amely eljárás során a felügyelet kérdését újraértékelnék és adott esetben kapcsolattartási jogot állapítanak meg.
- 67 Egyébiránt a 2201/2003 rendelet keretében a gyermek mindenekfelett álló érdeke figyelembevételének biztosítása céljából az uniós jogalkotó által előnyben részesített fizikai közelség kritériumának jobban megfelel az, ha az őt érintő esetleges határozatokat azon tagállam bírósága hozza meg, ahol a gyermek a születése óta folyamatosan tartózkodik (lásd ebben az értelemben: 2009. december 23-i Detiček ítélet, C-403/09 PPU, EU:C:2009:810, 36. pont; 2010. július 15-i Purucker ítélet, C-256/09, EU:C:2010:437, 91. pont).
- 68 Mindenesetre a Bíróság nem rendelkezik olyan tényezőkkel, amelyek arra engednének következtetni, hogy az alapügy sajátos körülményei között a gyermek mindenekfelett álló érdeke sérülne.
- 69 Ezen okokból kifolyólag olyan ügyben, mint amely az alapeljárás tárgya, a 2201/2003 rendelet 11. cikkének (1) bekezdése nem értelmezhető úgy, hogy a közvetlenül az apa által állított visszatartást megelőzően a gyermek e rendelet értelmében vett „szokásos tartózkodási helye” a szüleinek az ő születését megelőző szokásos tartózkodási helye szerinti tagállamban volt található. Következésképpen az, hogy az anya megtagadta az e tagállamba a gyerekekkel való visszatérést, nem minősülhet a gyermek e rendelkezés értelmében vett „jogellenes elvitelének vagy visszatartásának”.
- 70 A fenti megállapítások összességére tekintettel, a 2201/2003 rendelet 11. cikkének (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy olyan helyzetben, mint amely az alapeljárás tárgya, és amelyben a szülők közös szándékának megfelelően a gyermek azon tagállamtól eltérő tagállamban született, és tartózkodott több hónapig megszakítás nélkül az édesanyjával, amelyben a szülők a gyermek születése előtt szokásos tartózkodási hellyel rendelkeztek, a szülők azon eredeti szándéka, hogy az anya a gyermekkel együtt visszatér az utóbbi tagállamba, nem teszi lehetővé annak megállapítását, hogy e gyermeknek ott található a rendelet értelmében vett „szokásos tartózkodási helye”.

Következésképpen ilyen helyzetben az, hogy az anya megtagadta az e tagállamba a gyerekekkel való visszatérést, nem tekinthető a gyermek említett 11. cikk (1) bekezdése értelmében vett „jogellenes elvitelének vagy visszatartásának”.

A költségekről

- ⁷¹ Mivel ez az eljárás az alapeljárásban részt vevő felek számára a kérdést előterjesztő bíróság előtt folyamatban lévő eljárás egy szakaszát képezi, ez a bíróság dönt a költségekről. Az észrevételeknek a Bíróság elé terjesztésével kapcsolatban felmerült költségek, az említett felek költségeinek kivételével, nem téríthetők meg.

A fenti indokok alapján a Bíróság (ötödik tanács) a következőképpen határozott:

A házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, illetve az 1347/2000/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló, 2003. november 27-i, 2201/2003/EK tanácsi rendelet 11. cikkének (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy olyan helyzetben, mint amely az alapeljárás tárgya, és amelyben a szülők közös szándékának megfelelően a gyermek azon tagállamtól eltérő tagállamban született, és tartózkodott több hónapig megszakítás nélkül az édesanyjával, amelyben a szülők a gyermek születése előtt szokásos tartózkodási hellyel rendelkeztek, a szülők azon eredeti szándéka, hogy az anya a gyermekkel együtt visszatér az utóbbi tagállamba, nem teszi lehetővé annak megállapítását, hogy e gyermeknek ott található a rendelet értelmében vett „szokásos tartózkodási helye”.

Következésképpen ilyen helyzetben az, hogy az anya megtagadta az e tagállamba a gyerekekkel való visszatérést, nem tekinthető a gyermek említett 11. cikk (1) bekezdése értelmében vett „jogellenes elvitelének vagy visszatartásának”.

Aláírások